

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה מז.

עין משפט נר מצוה

פה א מיי פ"ג מהל' משה ה"ג
ב [מ"ט] א"ח סימן תרס"ג סוף פ'
פו א סג עין מז
 טו"ח ס' תפס':
פד ד פג ס' טו"ח ס' תפס':

רבינו הגאול

מתני' בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה. פירוש הרפתקי, כגון רחוק ברכים וגימין וכדומה בהן שברו עליה, מתי אתרין. למימר התבואה חזר דינא מיתודא, והתניא תבואה שאירע בה קרי או אונס קודם הפסח נידונה לשעבר כלי. אמר רבא ש"מ תרי דיני מיתודא. מני מתייתן. ואוקימנא כגון רבי שמאלא דתני ב' פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בתוך על המים. ואדם בראש השנה נגזר דין שלו נחתם ביום הכפורים, וכי קתני מתני' אתחילת דין. אמר רב יוסף כמאן מצליגין האידינא אקצירי ומריעי, כל יומא, כ' יומי, ואמר אדם נידון בכל יום. איבעית אימא לעולם כרבונו וכ' יצחק דאמר יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין. ירושלמי מילתא דרב אמ' [נ"א]: דאמן הכל נידוןין בראש שנה וגזר דין הכל נחתמת בראש שנה. דתני בתעניתא דבי רב היום תחלת מעשיך (כול') וכוון ליום ראשון כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב, ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב איזו לשלום איזו לרעב איזו לשובע ובריות בו יפקדו היתרים לחיים ולמוט. והלא כ' יומי דאמר אדם נידון בכל שעה שנאמר [ותפקדו לבקרים] לרגעים בהחגו. ויתפקדו לבקרים, וזו פרסתו. לרגעים בהחגו, וזו אכילתו. תניא ר' יהודה אומר משום ר' עקיבא, אמר הקב"ה הפסח הוא זמן תבואה, הביאו לפני העומר כדי שתתברך לכם תבואה בשבדות, וכן שתי הלחם בעצרת שהוא זמן פירות האילן, וכן ניסוך המים בתוך כדי שיתברכו עליכם, ולכן בראש שנה אמרו מלכות שתקבלו מלכותי עליכם, וברונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני בטובה, ובמה בשופר, וא"ר אבהו בשופר, כדי שתוכו אתם וכדי שאזכור לכם עקדת יצחק, [ומעלה עליכם כאלו עקדתם עצמיכם לפני אי' יצחק למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין

בפסח על התבואה. צפ' מי שמנו (בככות דף יח:). גזי חסדי שהקיטמו אשמו ערצ ר"ה משמע דכ"ה שמע שמי רוחות שמספרין זו אל זו ששמעו מאחורי הפרגוד שלל הורע ברביעה ראשונה צרד מלקה אותו ושמתם צר"ה היו מזכירים דין הגזר צפסח אי נמי כר' יהודה לאמר הכל נידונים צר"ה וגזר דין צפסח על התבואה: **שאיירע** בה קרי. מקרה לשון אולי יקרה (במדבר כג) אי נמי לשון קושי כמו אם תלכו עמי בקרי (ויקרא כו):

כמאן מצליגין האידינא אקצירי ואמריעי כרבי יוסי. ולא"ת לרבנן נמי מני לא מצליגין רפאנו וצרכת השנים ועוד (ו) כרבי יהודה לאמר הכל נידון צר"ה וגזר דין שלו נחתם ציוה"כ הא אמר (ו) צפ"ק לשנת (דף יב:) הנכנס לבקר החולה אומר הנקום ירמס עליך ועל חולי עמו ישראל ואומר ר"ת דשלל יחלה ודאי לא מצליגין אללא לר' יוסי אללא שיתפסא מצליגין אלינא דכולי עלמא דמתי כרבי גגור מתי יתפסאו לא גגור ואמר ברלש הגגור מן הכנזול (מ"ט) דף מט.) אהך דרבי יוסף קצירי קצירי ממש מריעי רבנן והשתא מצליגין אקצירי שיתפסאו (ו) ואמריעי היינו רבנן שלא יחלו (ו) ומה שמתפללין צרכת השנים היינו דלנקמן צפרקין (דף יז:) שאס פסקו גשמים מועטין שזירידת המקום צומנן ועוד י"ל לתפלה דרביס שאני גגור דייס על כל חוליס:

בשופר של אי"ש. צפרק לואו צ"ח (לקמן דף כו.) מן דרבי יוסי מכשי אף צלל פרה אלל קיימא לן כרבי יהודה דמוקעין צלל איניס כפופיס דכפסקין התם בגמרא (דף יז:): ותוקעיס

אנן הכי קאמרינן מ"ט לא אמר כר' נתן בחינה עיוני בעלמא היא פקידה נמי עיוני בעלמא היא אלא א"ר חסדא טעמיה דר' יוסי מהכא צלעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו וא"ר חסדא מלך וצבור מלך נכנס תחלה לדין שנאמר לעשות משפט עבדו (ו) ומשפט עמו ישראל מ"ט איבעית אימא לאו אורה ארעא למיתב מלכא אבראי ואיבעית אימא מקמי דליפוש חרון אף א"ר יוסף כמאן מצליגין האידינא אקצירי ואמריעי כמאן כר' יוסי ואיבעית אימא לעולם כרבנן וכדו' יצחק דא"ר יצחק יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין תניא א"ר יהודה משום ר"ע (ו) מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח מפני שהפסח זמן תבואה הוא אמר הקב"ה הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה בשבדות ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא אמר הקב"ה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילן ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג (ו) אמר הקדוש ברוך הוא נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה (ו) ואמרו לפני בראש השנה מלכות זכרונות ושופרות מלכות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה ובמה בשופר אמר רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקדת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני (ו) (ואמר) רבי יצחק למה תוקעין בר"ה למה תוקעין רחמנא אמר תקעו אלא למה מריעין רחמנא אמר זכרון תרועה יאלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין

מתני' בארבעה פרקים. צנה העולם נידון כו': כני מרון. מפרש בגמ' [י"ח]. **שנאמר היוצר יחד לצם וגו'.** בגמ' [שם] מפרש ליה: **גמ' אינימא הא פגואה דקיימא.** השמא צמוזר ומוכנת לקצור: **הרפתקי.** מקרות: **דעדו עלה.** שעברו עליה: **דמודרעא.** עשמיד לזרוע צמרתה: **הצא.** דחד דינא. **פסח:** אחת: **קרי.** כגון צרד או **צפרין (א):** נידונים לעצב. **קודם** שזרעה דהיינו פסח של אשמתק: **נידונים להצא.** צפסח שאחר זריעתה: **נידון לעצב.** ציוה"כ של אשמתק נגזר עליו: **להצא.** ציוה"כ שעבר עכשיו צקרו. וכן לשון משנה צמסת נדרים (דף ט.) קונס יין שאני טועם חדש זה אסור צלל החדש כולו ור"ח להצא הוא ר"ח שעבר עתה צקרו. ומשום דקרי לההוא אשמתק שעבר קרי להאי דלקמיה להצא: (ו) פרי דינו **מיפגול.** קודם זריעתה וסמוך לקציר: **כי חזי איניס דמללא זרעא פללא.** חטה וכוסמת שזרעין צמרחשון שאין ממחרין להתצבל: **ליקדים וליזרע חרפא.** השעורה ממחרת להתצבל וזרעים אותה צצטט ואדר לכיון דלפלא מללא שמע מינה לטובה נידון צפסח שעבר לפיכך ימהר לזרוע (ו) צזריעה שניה: **דעד דמטי נמידייניה.** צפסח הצא: **קדים סליק.** וגדל קמת ואינו ממחר שוב להתקלקל: **וכי קפני מסניסין.** ארבעה פרקים אגזר דין (ו) **קשיא אדם.** דמתי מתני' צר"ה ורבי יהודה ציוה"כ אמר: **וכי קפני מסניסין.** ארבעה פרקים: **אסתילס דין.** אלל אגור (ו) דין דלדס ציוה"כ: **אנן הכי קאמרינן.** הכי קשיא לן: **כרבי נתן מ"ט לא אמר.** משום דקסבר צחינה אין זה דין אלל צודק צמעשו הלך צדדיה נמי תיקשי לך פקידה עיוני בעלמא הוא: **אקצירי ואמריעי.** מפרש צמסת נדרים (דף מט:) קצירי חוליס מריעי פ"ח שהן משושי כח: **כר' יוסי.** לאמר אדם נידון צכל יוס ויתפלל צדינו אותו לזכות ולל יקנסוהו מיתה דאי כרבנן דאמרי אין נידון אללא צר"ה הכי כרבי נקנסה עליו: **שהפסח זמן פגואה הוא.** זמן שהתבואה נידונה צו: **שסי הלחם.** ירלו על פירות האילן שהן ממירין להציא צכורים שאין מצליגין צכורים קודם לעצרת דכתיב (שמות לד) צכורי קציר חטים. ואני שמעתי דרבי יהודה לטעמיה דהא אללא כמאן דלאר צסנהדסין (דף ע:) ען שלא אלס הראשון חטה הימה: **כדי**

מתני' בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה (ו) בעצרת על פירות האילן כר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון שנאמר יהיצר יחד לכם המבין אל כל מעשיהם (ו) ובחג נידונין על המים: **גמ'** הי תבואה אילימא הא תבואה דקיימא כל הגי הרפתקי דעדו עלה אימת איתדון אלא תבואה דמודרעא למימרא דחד דינא מתדנא והתניא תבואה שאירע בה (ו) קרי או אונס קודם הפסח נידונית לשעבר לאחר הפסח נידונית להבא אדם שאירע בו קרי או אונס קודם יוד"כ נידון לשעבר לאחר יוד"כ נידון להבא אמר רבא ש"מ תרי דיני מתדנא (ו) אמר אב"י הלכך כי חזי איניס דמצלח זרעא אפלא ליקדים לזרוע חרפא דעד דמטי לרבייניה קדים סליק מני מתני' לא ר"מ ולא ר' יהודה ולא ר' יוסי ולא ר' נתן דתניא (ו) הכל נידונים בר"ה וגזר דין שלהם נחתם ביוה"כ דברי ר"מ ר' יהודה אומר הכל נידונין בר"ה וגזר דין שלהם נחתם כל אחד ואחד בזמנו בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונין על המים ואדם נידון בר"ה וגזר דין שלו נחתם ביוה"כ ר' יוסי אומר אדם נידון בכל יום שנאמר (ו) ותפקדו לבקרים רבי נתן אומר אדם נידון בכל שעה שנא' (ו) לרגעים בתחננו וכי תימא לעולם ר' יהודה היא וכי קתני מתניתין אגזר דין אי הכי קשיא אדם אמר רבא האי תנא דבי ר' ישמעאל היא דתנא דבי ר' ישמעאל בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונין על המים ואדם נידון בר"ה וגזר דין שלו נחתם ביוה"כ וכי קתני מתני' אתחלת דין אמר רב חסדא מ"ט דר' יוסי כדקאמר טעמיה ותפקדו לבקרים אנן הכי קאמרינן מ"ט לא אמר כר' נתן בחינה עיוני בעלמא היא פקידה נמי עיוני בעלמא היא אלא א"ר חסדא טעמיה דר' יוסי מהכא צלעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו וא"ר חסדא מלך וצבור מלך נכנס תחלה לדין שנאמר לעשות משפט עבדו (ו) ומשפט עמו ישראל מ"ט איבעית אימא לאו אורה ארעא למיתב מלכא אבראי ואיבעית אימא מקמי דליפוש חרון אף א"ר יוסף כמאן מצליגין האידינא אקצירי ואמריעי כמאן כר' יוסי ואיבעית אימא לעולם כרבנן וכדו' יצחק דא"ר יצחק יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין תניא א"ר יהודה משום ר"ע (ו) מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח מפני שהפסח זמן תבואה הוא אמר הקב"ה הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה בשבדות ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא אמר הקב"ה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילן ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג (ו) אמר הקדוש ברוך הוא נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה (ו) ואמרו לפני בראש השנה מלכות זכרונות ושופרות מלכות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה ובמה בשופר אמר רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקדת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני (ו) (ואמר) רבי יצחק למה תוקעין בר"ה למה תוקעין רחמנא אמר תקעו אלא למה מריעין רחמנא אמר זכרון תרועה יאלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין

(א) (מענית צ) מגילה לא; (ב) מענית צ, א) [קרי ברי עמי כמו מקרה לילה אונס ברי אדם ערוך ערך קרי; (ד) [מ"ט] פ"ח ה"ג; (ה) לעל ח' ע"ז צ; (ו) נדרים מט. [ושם אמתא רכא]; (ז) [נקמן י"ח]; (ח) [מ"ט] פ"ח ה"א; (ט) [מ"ט] פ"ח ה"א; (י) גבי ר"ף ור"ש מפני שהשח גבמי שנה הוא אמר וכו' [י] קעין לר; (כ) [ג"ל אמרן]; (ל) ע"ז ר"ף ור"ש סחי לפניהם גרסאות אחרות, (מ) צע"י; (נ) [ר' יהודה כן רחאו להיט];

תורה אור השלם

1. היציר יחד לכם המבין אַל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם;
2. ותפקדו לבקרים לקרינים בתחננו;
3. ויהי דברי אלה אשר התחננו לפני י קרי"ח; אַל יִּי אֱלֹהֵינוּ יוֹסֵם וְיִקְלָהּ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפַּט עֲבָדוֹ וּמְשַׁפֵּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ; מלכים א ח ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' ממלח שחא אמר: (ב) שם עבדו ודבר ומשפט: (א) רש"י דהרי קרי וכו' שדפון או אונס ע"י אדם כגון חטיות וכו' (ד) ד"ה להצא כו' להצא הס' ואמ"כ מה"ד ומתירן רבא ש"מ מתי דינא מיתודא שחא אמתני' קאי קודם זריעתה: (ה) ד"ה ליקדים וכו' מיהר לזרוע ברביעה שניה הס' (ו) ד"ה קדים וכו' להתקלקל הס' ואמ"כ מה"ד וכו' קתני וכו' אגזר דין קתני בידיון משמע תחלת דין וגזר דין הוא סוף דין הס' (ז) תוס' ד"ה נמאן וכו' (ח) וברמת השנים ועוד הוא ר' יהודה: (ח) בא"ד מצליגין אקצירי שיתפסאו. צ"ח פ"ה לברי הכל: (ט) בא"ד פ"ה יחלו. כ"ח פ"ה לר' יוסי:

מוסף רש"י

מלך וצבור. שהקב"ה קן אוחס (ע"ז ח). מלך נכנס תחלה. לפני הקב"ה משפט עבדו. (ע"ז ב.) משפט מקמי דליפוש חרון אף. של הקב"ה חרון פשעי צבור. שמא חס וטולס יפרע מן הלגן כל סודמת מפני חמרון (שם). כמאן מצליגין. יוסף חולי עמו ויטבל (נדרים שם). ובמה בשופר. ושופרות, שתעלה תתלכס צמיועה לפני (סודו רש"י ט"י ק"ט ב"ס חוטמתא).